

ՑՈՒՑԱԿ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՅՎԱԾ ԶԵՌԱԳՐԵՐԻ*

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թթ. 1ա—125ա.—Ընդհանուր տեքստը գրված է յոթ պունակի վրա, որոնք հետևյալներն են.—

1. արական.
2. իգական.
3. օր ծննդյան.
4. օր մկրտության.
5. անվանք ծնելոց.
6. անվանք և ազգանվանք ծնողաց և դավանությանց նոցին.
7. կնքանարք:

Նշված են Իգդիրմավա գյուղում 1884—1918 թթ. 35 տարվա ընթացքում ծնված և մկրտված երեխաների ցուցակը, վերոհիշյալ տվյալներով: Ամեն տարվա վերջում ստորագրել է գյուղի քահանան: 1884—1897 թթ. ստորագրել է ծխատեր Վարդան քահանա Արզումանյանը, ապա, երևի ծերության պատճառով, գյուղում եղել է նաև մի երկրորդ քահանա՝ Մեսրոպ Ծավարչյանց անունով, որով հետագայ տարիներին՝ 1894—1904 թթ. ստորագրել են երկուսով, իսկ հետագայում՝ 1905—1918 թթ. ստորագրել է միայն Մեսրոպ քահանան, շատ հավանաբար 1905 թ. վախճանվել է Վարդան քահանան:

Թթ. 125բ.—158ա.—Ընդհանուր տեքստը գրված է վեց պունակի վրա, որոնք հետևյալներն են.—

1. թիվ պատկաց.
2. ամիս ամսաթիվ.
3. անուն ազգանուն փեսային.
4. տարիք փեսային.
5. անուն ազգանուն հարսին.
6. տարիք հարսին:

Նշված են նույն գյուղում 1882—1917 թթ. 36 տարվա (սկզբում մի քանի տարի պակասում է՝ այս-

պես 1883—6 և 1888—9 թթ.) շրջանում կատարված պատկերի ցուցակը, վերոհիշյալ տվյալներով: Այստեղ ևս երկու քահանաների ստորագրությունները հաջորդում են իրար նույն հերթականությամբ ինչպես վերևում:

Թթ. 159բ.—203բ.—Ընդհանուր տեքստը գրված է յոթ պունակի վրա, որոնք հետևյալներն են.—

1. արական.
2. իգական.
3. օր մահու.
4. օր թաղման.
5. անուն ազգանուն մահացեալի.
6. տարիք արականի.
7. տարիք իգականի:

Նշված են նույն գյուղում 1882—1905 թթ. 24 տարվա (ձեռագիր մատյանի վերջին էջերը թափած լինելուն 1906—1917/8 թթ. ցուցակը պակասում է, ինչպես նաև կազմի կոնակի մասը) շրջանում մահացածների ցուցակը, վերոհիշյալ տվյալներով: Երկու քահանաների ստորագրությունները հաջորդում են գալիս վերոհիշյալ հերթականությամբ:

ՀԻՇՍԱՅԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

(Կազմի վրա Ա. երեսին)

Մատեն

Ծնելոց, պատկերոց և նմաներոց

Ծխատեր Ս. Գեորգ եկեղեցւոյն

Իգդիրմաւայ գիւղի մէջ:

(Կազմի Բ. երեսին)

1910 թուի

Իգդիրմաւայ գիւղի

ա) Չափահաս արականների թիւը 182

» իգականների թիւը 144

բ) Անչափահաս արականների թիւը 211

» իգականների թիւը 160

գ) բոլոր արականների թիւը 393

» իգականների թիւը 304

դ) բնակչաց բնդհանուր թիւը 701:

ՀԻՇՍԱՅԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կազմի վրա գրված է)

19-10-65

№ 218:

* Ծարուհակված «Էջմիածին» ամսագրի 1964 թվականի №№ Ը—Թ-ից, ԺԲ-ից, 1965 թվականի №№ Ը—Ժ-ից, 1968 թվականի № Է-ից, 1970 թվականի №№ Դ—Ե-ից, Ժ-ից, ԺԲ-ից, 1971 թվականի №№ Ե—Ը-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1972 թվականի №№ Ա—Բ-ից, Դ-ից և 1973 թվականի № Ա-ից:

№ 305

ԿՈՆԴԱԿ

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 80,3×31 սմ.:—**Նյութը՝** մի քիչ դեղնած հաստ թուղթ:—**Կազմ՝** չունի:—**Պահպանակներ՝** չունի:—**Վիճակը՝** անբավարար, ամբողջ երկայնքով մեջտեղից՝ ծայքի տեղից պատռված է, նաև այլ տեղերից:—**Գրությունը՝** միասյուն:—**Տողերը՝** 107:—**Գծումներ՝** չունի:—**Գիրը՝** նոտրգիր:—**Զարդագրություն՝** Կոնդակի վերևում կա ձկնագիր «Է» տառը, իսկ տեքստի սկզբում կա թռչնագիր երկու տառ «ՅԻ», որոնք շատ գեղեցիկ են: Տեքստի առաջին տողի 5-րդ բառի («Կաթողիկոս») վրա նկարված է հասարակ խաչով մի գմբեթ: Բացի այդ կոնդակի վերևում կա Փիլիպպոսի կաթողիկոսական գեղեցիկ կարմիր կնիքը, 4 սմ. տրամագծով: Մեջտեղում Քրիստոսն է պատկերված, որի երկու կողմը գրված է «ՅԱՔԱ», իսկ կնիքի շուրջ բոլորը նկարված են 12 առաքյալների գլուխները: Երկու շրջանակներ կան, որոնք գրություն ունեն: Արտաքինում գրված է, «ՏՐ. ՓԻԼՊՍ. ԿԹՂԿՍ. ԱՄ. ՀՅՈՅ. Ե ՊԱՏՐԳ. ՎՂԲԴՊՏ. ՅՄ. ԹՈՒՆ. ՌՈՐ.» (?): Իսկ ներքին շրջանակում գրված է. «ՅԻ. ՔԷ. ԾՌ. ՓԻԼՊՍ. ՎՂԲԴՍ. ՎԱ. ԾԿՆԱ. ԴՂՄ.»:—**Գրիչը՝** անհայտ:—**Պատվիրատուն՝** Փիլիպպոս Աղբակեցի կաթողիկոս (1633—1655 թթ.):—**Ծաղկողը՝** անհայտ:—**Ժամանակը՝** 1641 թ.:—**Վայրը՝** Ա. Էջմիածնի վանք:—**Ծանոթություն՝** ձեռագիր կոնդակն ստացված է որպես նվեր վերջին տարիներս ներքին թեմերից:

ԲՈՎԱՆԿԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Փիլիպպոս կաթողիկոսը սույն կոնդակն ուղարկել է Պարսկաստան ձեռամբ Տեր Ղազար Պարոնտերին, հանգանակության նպատակով: Կոնդակը շատ երկար լինելուց, տալիս ենք միայն սկզբի և վերջին մասերը:

Յի. Բի. Ծառայ Փիլիպպոս Կթղկա. Հայոց համօրինաց լուսազարմից և Քա. ընկալից: Նաև Պատրիարք Վաղարշապատու Երկնասարաւ կամարակաւ, արփիարատակ լուսանկար. պէրճանահանգ Քա. ազարդ. Հրեշտակախննդ և Յա. ակերտ, հաստահեղոյս և շքեղայօրէն սրբոյ աթոռոյս Էջմիածնի: (Առաջին այս չորս տողը գրված է բոլորգրով, որից հետո շարունակվում է նոտրգրով):

Յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութեան և նամակ պահպանութեան. շնորհք առաքելական և կոնամբ տեառնական, օրհնութիւնք Աստուածայից, և գեղմունք գերագոյն էին. առ Քրիստոսափառոյ և ճշմարտազանտ. հրաշադիտակալ և վերանկատոյ վեհախումբոյ և ճանաչափայտ. առ սեռոյ Հայկազեան. բնակելոցդ ի կողմանոյ յարեւելից ի մասին Պարսկաստանայ: Ի քաղաքս և ի գեղս. ի յաւանս և յազարակս առհասարակ. Վեմամիտ և բանագեկոց վարդապետաց: Աստուածամերձ և Քրիստոսադէմ քանանայից: Խորհրդրգգեաց և ճըշմարտաբան արքիապագաց: Մոռալարձ և խելամուտ մոլիքներաց: Հոգարարձո և վշտակից տանուտէրաց: Պայազատազարմ և շքեղափառ ազատաց:

Գերադիտակ և նարտարամիտ վաճառականաց. քաղաքազարդ և գեղեցկայօրինոյ արուեստարարաց: Քրտնահեղ և յաւետաշխատ ուսմաց: Քրիստոսափալ և աւետազարճ աղքատաց: Պարկեշտաւուն և տնայօրինող կանանց: Եւ այլոց ամենեցուն առհասարակ. Մեծամեծաց և Փոքունց: Ամէն:

Շնորհք ընդ ձեզ և խաղաղութիւն, ողորմութիւն և բարեգութիւն. կեանք և առողջութիւն. և ամենայն բարեաց յաշողութիւն. թէ հոգևորաց և թէ մարմնատրաց. յԱստուծոյ Հօրէ ամենակալէ և ի բոլորից պատճառէն և ի միածնէ որդոյն Յիսուսէ Քրիստոսէ. և յազատարար վերանորոգողէ. և ի սրբոյ հոգւոյն կենարարէ, յաւերժածաւալ և մշտարողիս յաւերբէն. Ամէն:

Բացց հաւա առաքելի առ ձեզ գիտմաշունչ և հարազատ որդիդ իմ զՏէր Ղազար Պարոնտէրդ, մեծա հրամանաւ ի մերմէ կողմանէ, առ ի բաշխել ձեզ զշնորհս հոգւոյն սրբոյ ի ձեռն սրբալոյս մեռոնին, և զհաւ և զմուէրս ձեր զոր պարտիք նսիրակել և առ մեզ հասուցանել: Արդ և դուք յօժարութեամբ և խնցմտութեամբ տուք քանզի գտուրս զուրթս առաւս սիրէ Աստուած ըստ Պօղոսի. թէ պողի, թէ քառանկից. թէ սրբադրամ. թէ հոգեբաժին. և թէ զինչնիցէ իրաւունք և հասք զորս պարտիք սրբոյ աթոռոյս, յըջմտութեամբ սրտի տայք ի Տէր Ղազար Պարոնտէրդ որ մեզ հասուցանէ. քանզի ի դա հասնալն մեզ է հասնալ, իսկ մեր Քրիստոսի Աստուծոյ. որ է փոխարինահատոյց և վարձատրիչ մեզ և ձեզ ամենեցունց աշխատարարաց և վաստակարարաց. ըստ ամենատառ ողորմութեան և ըստ անուտ իտտման իւրոյ. միոյն հարիւրապատիկ հազարապատիկ և քիւրապատիկ. աստ և ի հանդերձելումն կենդանեալք և հանգուցելոյք. ի փառս ամենազօր անուան իւրոյ և ի գովեստ անարգամեծարութեան. որ է օրհնեալ ընդ հօր իւրում և ընդ սրբոյ հոգւոյն. այժմ և անգրաւ մշտնջենարութեամբ: Ամէն: Գրեցաւ թուին ՌԼ (1641 թ.—Ն. Մ.). հոկտեմբերի ԻԸ: Եւ Նաւասարդի ԻԿ:

(Կոնդակն ստորագրություն չունի):

ՀԻՇԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ստացա Վ. Հ.-ից 13-10-65: № 215:

№ 306

ԿՈՆԴԱԿ

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 45,3×31,5 սմ.:—**Նյութը՝** դեղնած հաստ և դիմացկուն թուղթ:—**Կազմը՝** չունի:—**Պահպանակներ՝** չունի:—**Վիճակը՝** շատ լավ:—**Գրությունը՝** միասյուն:—**Տողերը՝** 37:—**Գծումներ՝** չունի:—**Գիրը՝** նոտրգիր:—**Զարդագրություն՝** կոնդակն ունի երկու սիրուն գունավոր մեծ թռչնագրեր: «Կաթողիկոս» բառի վրա նկարված է գունավոր խաչազարդ մի գմբեթ և երկու թռչուններ: Կոնդակի վերևի կենտրոնում կա Եփրեմ կաթողիկոսի կնիքը, 4,4 սմ. տրամագծով, որի կենտրոնում նկարված է Քրիստոսն և կողքը գրված է «ՅԱ. ՔԱ.»: Երջանակում

գրված է հետևյալը. «ՏՐ. ԵՓՐԵՄ. ԿԹՈՒՂԻԿՈՍ ԱՄ. ՀԱՅՈՑ ՌՄԾԹ (1810 թ.—Ն. Մ.) ԾՆՈՐՀԻՒՆՆԵՐ: ԿԳԻՔԸ, որպես արեգակ, լույսի գունավոր ճառագայթներ է արձակում, ոսկեգույն և այլ գույներով: Կոնյակի ամենավերևում եռանկյունի մեջ նշվադրված մի փոքր աչք կա, որ նույնպես ճառագայթներ է արձակում:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Եփրեմ Զորագեղի կաթողիկոս (1810—1831 թթ.):—Ծաղկողը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ 28 մարտի 1831 թ.:—Վայրը՝ Ս. Էջմիածնի վանք:—Ծանոթություն՝ Մայր Աթոռի Զեռագրատունը 18 հոկտեմբերի 1865 թ. նկեր է ստացել Աստրախանց Գրիգոր Գեղասիմի Սկեշնիկյանից, ձեռամբ Վարդան Սարգսի Սիրվանյանի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յիսուսի Քրիստոսի ծնալ Տեր Եփրեմ և շնորհիւ նորին Կաթողիկոս ամենայն Հայոց և Մայրագոյն Պատրիարք առաքելական եկեղեցւոյ Քրիստոսի, նաև Սրբոյ Աթոռոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի:

Հայրապետական բազմաշնորհ օրհնութիւն և տիրական կենսածիր սուրբ գոյջոյն առաքելք ամենաբարեպաշտ ջերմեռանդից և հարազատ որդւոց սըրբոյ Մայր Աթոռոյ պատուելի անձանց յատկացելոց և հանդիպացելոց նուիրատուութեամբ եկեղեցական գարդոց յանուն Սրբոյ Աթոռոյ՝ որ ի կայսերականամէ յԱստրախան, և աղօթս առնելք զի շնորհք, ողորմութիւն, գթութիւն և պահպանութիւն ամենաբարձրելոյն Աստուծոյ հանդերձ գերագօր շնորհք սրբոյ Տաճարիս Աստուծոյ և ի մին գանձեալ աստուածաբնակ սրբութեանց եղիցին ի վերայ հոգւոց և մարմնոց ձերոց, և ի վերայ զաւակաց և ընտանեաց ձերոց և զօրացուցնն զձեզ ի գործս բարիս և ի բարեվայելոյ յաջողութեան բարօրութեանց անփորձ ի չարէ և անվտանկ ի դիպուածոց աշխարհի, ամէն:

Զկնի ողջունի և օրհնութեան յայտ առնելք ջերմեռանդ բարեսիրութեամբ ձերում զբան սուրբ գոյն, երկիր որ բերէ զպտուղ, օրհնեսցի զի մատուցանէ ըստ բնատուր յատկութեամբ իւրում զբերս բարիս ի վայելս բանաւոր վաստակողի իւրում մարդկան ըստ արարչադիր հրամանին. վասն որոյ օրհնի ամտի իբր ի Տեառնէ, զի առաւել ևս լիցի պտղաբեր բարևաց: Ապաքնէ եթէ երկիր և որ ի մին բոյսք և տունկք ի գոյաւորել և ի մատուցանել զբերս բարիս ըստ իւրաքանչիւր յատկութեամբ օրհնի ի Տեառնէ և ի մարդկանց, որչափ ևս առաւել մարդիկ բանաւորք վերացեալքն ի նմանութիւն և ի պատկեր հանուրց գոյացուցչին, որոց բարեզգաց վարուց ընթացք, և քաջափայլ գործնական առաքինութեանցն բերք և արգասիք վերաբերեալք առ բարձրիւն Աստուած անշուշտ եղիցին ճառք օրհնութեան և շնորհակալութեան արարչապետին զնոցունց:

Հստ որոյ ահա դուք ամենաբարեպաշտ հարազատ որդիք լուսածին ծնողիս ձերոյ Սրբոյ Մայր Աթոռոյ գօրհնապազ տքնիք և ճգնիք ուրախ առնել զառ առաքինի գործով ձերոյ ջերմեռանդութեամբ լցուցանելով զբերին բարեգարդութեամբ և պայծա-

ռութեամբ մեծի Տաճարիս Աստուծոյ: Որպէս ահա յայտնի ծանուցս մեզ գրութեամբ Հոգևոր Կոնսիստորի տեղւոյ, որ առ սրբազան Սինթոն ամենաջերմեռանդ Հոգւով նուիրատուութիւն ձեր յանուն Սրբոյ Աթոռոյ և վասն Սրբոց եկեղեցեացն, որ շուրջ կան զմեռք, և բարեջան աշխատակրութիւն ձեր ի նոյն սակս վասն եկեղեցական շապկացն աւսելք և աշտանակացն: Վասն որոյ և մեք տեսնալ զբարի պտուղս արդիւնաւոր առաքինի վաստակոց ձերոց օրհնեսցաք զձեզ լիաբերան օրհնութեամբ, և մատուցեալ առ Աստուածային սրբազան խորանն զենման գաղիքն անմահի զջերմեռանդութեան նուէրս ձեր, մատչիմք ի մաղթանա հայցուածոց առ մարդասէր Սուրբ Հոգին Աստուած ընկալնով զնուէրս տրոց ձերոց ի հաճոյս բարերար Սրբոյ Աստուածութեանն իւրոյ, և օրհնել զձեզ զամենեւին զպտղատու բանաւոր գտունկոյ եկեղեցւոյն Քրիստոսի, և առնել հաստարմատ ի խորս գիտութեան քրիստոնէական հաւատոյս, և փոխարինել ի ձեզ զշնորհս և զկնամս քաղցր բարեգթութեամբ իւրոյ. յաջողել ձեզ զգործս ձեր ի բարին և ի վայելոյն, և հանգուցանել զձեզ զամենեւին հանդերձ որդւովք և ընտանեռք ձերովք ի խաղաղաւէտ կեանս և ի բարօրութիւնս աւտոց կենաց ձերոց. և լուսաւորել զհոգիս համայն ննջեցելոցն ձերոց լուսով տեսութեան սուրբ աստուածութեանն իւրոյ, ամէն:

Ողջ լիւրս, և շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի եղիցի ընդ ձեզ և ընդ հոգւոյդ ձերում, ամէն:

Վասն ձեր միշտ ջերմեռանդ աղօթարար Կաթողիկոս ամենայն Հայոց:

1831 մարտի 28,

ԵՓՐԵՄ Ա.

ի Սուրբ Էջմիածին:

№ 307

ԲԱՐՈՋԳԻՐԻ

Թերթերը՝ 75:—Պրակները՝ անհատաւարաչափ են:—Մեծութիւնը՝ 21×14,5×1,5 սմ: Նյութը՝ դեղնած բարակ թուղթ:—Կազմը՝ թղթակազմ սովորաթուղթ:—Պահպանակներ՝ ակզից կան երկու թերթ հասարակ թուղթ:—Վիճակը՝ թղթերը դեղնած են, իսկ կազմը մի քիչ քայքայված:—Գրութիւնը՝ միապոյն:—Տողերը՝ 23:—Գծումները՝ թուղթն ինքնին գծավոր է:—Գիրը՝ շեղագիր:—Զարդագրութիւն՝ չունի:—Գրիչը՝ Ռ. Դ. Կիրակոսյան:—Ժամանակը՝ 1 օգոստոսի 1918 թ.:—Վայրը՝ անհայտ:—Ծանոթություն՝ սույն ձեռագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիւից (Հին Վեհարանի դիվանատան սենյակից):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1ա և 1բ էջերում տրված է գրքի առաջաբանը, ապա տրված են տասը քարտզներ, որոնց ցուցակը հեղինակը տալիս է 73բ և 74ա էջերում:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 1ա.—Բաղդատուութիւն հնորոց և նորոց.

ի շարատրութեան Ռ. Դ. Կիրակոսեան,

Սաա Բ.

1918 օգոստոս 1-էն սկսեալ:

№ 308

ՅՈՒՐԵՐ

Թերթերը՝ 687+9=696 (494-րդ թերթն ունի 9 հավելվածական թերթ, համարակալված 494բ—494դ)։—**Պրակները՝** գոյություն չունեն, ձեռագիրը գրված է առանձին թերթերի վրա, որոնք տեղ-տեղ կպցված են ստիճանով։—**Մեծությունը՝** 29,2×20,5×9,5 սմ։—**Նյութը՝** դեղնած հասարակ բարակ թուղթ։—**Կազմ՝** չունի։—**Պահպանակները՝** սկզբում և վերջում մեկական ստվարաթուղթ կա։—**Վիճակը՝** անբավարար, վերջից թերթեր են պակասում, որովհետև նախադասությունը կիսատ է մնացել։—**Գրությունը՝** միասյուն։—**Դատարկ թղթեր՝** չկան։—**Տողերը՝** անհամաչափ, տարբերվում են 23—33-ի միջև։—**Գծումները՝** տեղ-տեղ մատիտով և տեղ-տեղ էլ առանց գծումի։—**Գիրը՝** շեղագիր։—**Ջարդագրություն՝** չունի։—**Գրիչն և պատվիրատուն՝** Բենիկ Եղիազարյան։—**Ժամանակը՝** 1942 թ.։—**Վայրը՝** Երևան։—**Ծանոթություն՝** 1953 թ. ձեռագիրը գնված է նախկին վարդապետ Բենիկ Եղիազարյանի կնոջից։ Մատյանը համարակալված է նույն ինքն գրչի կողմից այսպես՝

էջ 1—553 գրված է թղթի մի երեսին,

էջ 554—803 գրված է թղթի երկու երեսին։

Նպատակահարմար համարվեց 554-րդ էջից սկսելով համարակալումը շարունակել ըստ թերթի, և ոչ թե ըստ էջի, որով գրչի 554—803 էջերի համարակալումը փոխարինվեց 554—687 համարներով։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Էջմիածնի նախկին միաբան Բենիկ վարդապետ Եղիազարյանն իր սույն հուշերը գրել է ընդգրկելով իր ծննդից՝ 1867 թվականից մինչև 1912 թ., որից հետո կիսատ է թողել այն։ Վկայում նա գրել է իր գեղդաստանի, իր ծննդավայրի (Ապարանի Ղազնաֆար գյուղ), տեղիվյն կենցաղային սովորությունների և վարք ու բարքի մասին, պարզ և հստակ լեզվով։ Մանրամասն գրում է գյուղական դպրոցի, Էջմիածնի ճեմարանի և Օդեսայի համալսարանի իր ուսման տարիների մասին։ Մանրամասն և շատ հետաքրքիր տեղեկություններ կան Էջմիածնի վանքի ներքին կյանքի և անցուդարձերի մասին, որոնք ընդգրկում են Գեորգ Դ կաթողիկոսից մինչև Գեորգ Ե կաթողիկոսի ընտրության ժամանակաշրջանը։ Հետաքրքիր կերպով պատմում է իր սարկավագության ժամանակ վանքից արտաքսման և հետագայում վարդապետ ժամանակ Օրենբուրգ աքսորվելու, ինչպես նաև Երևանի և ապա Շուշու թեմական դպրանոցների իր տեսչական տարիների մասին։ Գեորգ Դ, Մակար, Մատթեոս Բ և Գեորգ Ե կաթողիկոսներից բացի տալիս է Մկրտիչ Խրիմյան կաթողիկոսի բնութագիրը, մանրամասն տեղեկություններով և հետաքրքիր դրվագներով։ Ականատեսներին լսելով նկարագրում է Խրիմյանի 1895 թ. տեսակցությունը Ռուսաստանի կայսեր հետ։ Պատմում է, թե գյուղում ինչպես իր վրա մահափորձ են կատարել։ Բազմաթիվ էջերում հետաքրքիր տեղեկություններ է տա-

լիս Կոմիտաս վարդապետի և իր նկարագրած ժամանակաշրջանի ու Էջմիածնի զանազան միաբանների և թեմակալ առաջնորդների կյանքի և վարքի մասին։

Բենիկ Եղիազարյանի այս հուշերն ընդարձակ և հետաքրքիր նյութեր են տալիս նկարագրված այդ ժամանակաշրջանի մասնավորապես ու Էջմիածնի վանքի, Գեորգյան ճեմարանի և հոգևորականության, և ընդհանրապես հայ ժողովրդի պատմության մասին։

Գրիչն իր ամբողջ պատմությունը գրել է կարճակ մեկ շնչով, շարունակական կերպով։ Տեղ-տեղ միայն ընդգծելով տվել է մի քանի վերնագրեր և ենթավերնագրեր, որոնք հետևյալներն են։—

(Գրիչն սկզբում գրել է նոր ուղղագրությամբ, ապա փոխել է հինի, տեղ-տեղ թողնելով նորը։ Պահվում է գրչի ուղղագրությունը)։

Թ. 1.—Նախաբան.

Թ. 6.—Յուշեր—իմ մանկությունը.

Թ. 87.—II իմ պատանեկությունը.

Թ. 143.—Գեորգեան Ճեմարանը.

Թ. 167.—Գեղորգ Դ. Մեծագործ կաթողիկոսի մահը.

Թ. 173.—Մեր Ճեմարանը.

Թ. 564ա/564բ.—Ա. Էջմիածնի կալվածների գտնվման օրերը և հայ ժողովրդի համատարած բողոքավոր շարժումը ցարական իշխանության դեմ (1903 թ.)։

Թ. 588բ.—Խարկովում.

Թ. 591բ.—Դեպի Օրենբուրգ.

Թ. 593բ.—Օրենբուրգում.

Թ. 618ա.—Դարձ դեպի հայրենիք.

Թ. 639բ.—Վերադարձս Էջմիածին.

Թ. 640բ.—Կաթողիկոսական նոր ընտրության նպատրաստություն.

Թ. 644բ.—Իզմիրեան Մատթեոս Բ-ի կաթողիկոսությունը.

Թ. 670ա.—Գեորգ արքեպիսկոպոս Սուրենեանը՝ Տեղակալ։

№ 309

ԼՕՐԴ ԲԱՅՐՕՆԻ «ԿԱՅԷՆ»
ՈՂԲԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

Թերթերը՝ 78։—**Պրակները՝** 5, անկանոն, Ա պրակը 16, Բ՝ 14, Գ՝ 16, Դ՝ 12 և Ե՝ 18 թերթ։—**Մեծությունը՝** 22×14,6×0,9 սմ.։—**Նյութը՝** դիմացկուն լավ թուղթ։—**Կազմը՝** սովորականից հաստ թուղթ։—**Պահպանակները՝** սկզբում և վերջում մեկական թերթ թուղթ։—**Վիճակը՝** լավ։—**Գրությունը՝** միասյուն։—**Դատարկ թղթերը՝** 4ա, 4բ, 77ա, 77բ, 78ա և 78բ։—**Տողերը՝** 27։—**Գծումները՝** ստղավոր թուղթ։—**Գիրը՝** նոսրգիր։—**Ջարդագրություն՝** չունի։—**Գրիչն և թարգմանիչը՝** Տիրայր վարդապետ Տեր-Հովհաննիսյան, միաբան Մայր Աթոռ ու Էջմիածնի։—**Ժամանակը՝** 1905 թ.։—**Վայրը՝** անհայտ։—**Ծանոթություն՝** Վեհափառ Հայրապետի 1860 թ. ամռան Ամերիկա այցելության առթիվ սույն ձեռագրի

գրիչ Տիրայր արքայազնի եղբոր որդին՝ Տիգրան Մե-
լիքը (Նյու-Յորքից) նվիրել է այն Մայր Աթոռի Զե-
նագրատանը, Մայր Աթոռի դիվանապետ Հայկ Առա-
քելյանի միջոցով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

(Սույն ձեռագիրը հանդիսանում է անգլիացի գրող
Լորդ Բայրոնի (1788—1824 թթ.) «Կայեն» ողբեր-
գության հայերեն գեղեցիկ թարգմանությունը կա-
տարված Տիրայր վարդապետի կողմից 1905 թ.):

Թ. 2ա.—Նախաբան (Լորդ Բայրոնի).

Թ. 5ա.—«Կայեն» Առաջին արարում.

Թ. 27ա.—Երկրորդ արարում.

Թ. 52ա.—Երրորդ արարում.

Թ. 74ա.—Ծանոթություններ:

(Ողբերգությունն ընդգրկում է ընդամենը 3212
տող):

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 1ա.—Լորդ Բայրոն—Կայեն.

Միստերիա երեք արարումով.

«Եւ օձն էր խորամանկ (իմաստագոյն) քան
զամենայն կենդանիս, որ ստեղծ Տէր Աստուած»:
Ծննդ. Գ. 1.

Թարգմ(անեց) բնագր(ից)

Տ(իրայր) Վ(արդապետ)

1905

Lord Byron

Cain.

Թ. 1բ.—«Կայեն» միստերիա

ձօնում է

Բարոնետ Սըր Վալտեր Սկոտտին

իւր շնորհապարտ և հաստատարմ ծառայ

Հեղինակը:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Գրված է Տիրայր վարդապետի ձեռքով կոնակի
կազմի վրա, ներսի կողմից)

Ֆրիկի Դիւանը

Խրատական, այլաբանական տաղեր

Ձեռագրերի համեմատություններ

բնագիրը

քննական ուսումնասիրությամբ

հրատարակեց

Տ(իրայր) Վ(արդապետ)

(Գրված է Տիրայր վարդապետի ձեռքով կոնակի
կազմի վրա, դրսի կողմից)

Տպւած

1. Գաղափարական քառանյ (սպառած).

2. Մի մանկան հոգու պատմություն.

3. Հերոստրատ.

4. Բանակն ինչպե՞ս ազատեցի.

5. Գրագ.

6. Նոր կուռք.

Անտիպ

1. Մ. Պիտրոսի յարաբերությունները Հայ ազգի
հետ.

2. Կայեն.

3. Լ. Ընելլը—Բէն-Հուր:

№ 310

ԿՈՆԴԱԿ

Թերթերը՝ 1:—Մեծությունը՝ 29,7×23,1 սմ.:—
Նյութը՝ ցեղակեր դեղնած հաստ թուղթ:—Կազմ՝
չունի:—Պահպանակներ՝ առնված է ապակյա շրջա-
նակի մեջ: Կոնակում կպցված է հաստ թուղթ:—
Վիճակը՝ ամբարվարաբ:—Գրությունը՝ միասույն:—
Տողերը՝ 16:—Գծումներ՝ չունի:—Գիրը՝ նոտրգիր:—
Ջարդագրություն՝ Կոնդակն ունի երկու սիրուն գու-
նավոր մեծ ծաղկազեր: «Կաթողիկոս» բառի վրա
նկարված է գունավոր խաչազարդ մի գմբեթ: Կոն-
դակի վերևի կենտրոնում կա Եփրեմ կաթողիկոսի
կարմիր կնիքը, 3,5 սմ. տրամագծով, որի կենտրո-
նում նկարված են Քրիստոսը և Աստվածամայրը,
իսկ երկնքից իջնում է ս. Հոգին աղավնու կերպա-
րանքով: Շրջանակում գրված է հետևյալը.
«ԾՆՐԻՆ. ԱՅ. ՏՐ. ԵԲՐԵՄ ՎԹՎԿՈՍ ԱՍ. ՀԱ-
ՅՈՑ ՌՄԾԹ» (1810 թ.—Ն. Մ.): Կնիքը, որպես
արեգակ, լույսի ոսկեգույն և այլ գույնի ճառագայթ-
ներ է արձակում: Կոնդակի ամենավերևում եռան-
կյունի մեջ նկարված մի փոքր աչք կա, որ նույն-
պես ճառագայթներ է արձակում:—Գրիչը՝ ան-
հայտ:—Պատվիրատուն՝ Եփրեմ Ջորազեղի կաթո-
ղիկոս (1810—1831 թթ.):—Ծաղկողը՝ անհայտ:—
Ժամանակը՝ 1 հունիսի 1880 թ.:—Վայրը՝ Ս. Էջ-
միածնի վանք:—Ծանոթություն՝ Ձեռագիր կոնդակն
ստացված է որպես նվեր վերջին տարիներս ներքին
թեմերից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ցիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Եփրեմ կաթողի-
կոս (հետագայում անունը խումացած լինելուն մեկը
վրայից հասարակ թանաքով գրել է. «Էփրեմ կաթո-
ղիկոս»—Ն. Մ.) ամենայն Հայոց և Մայրագոյն
Պատրիարք առաքելական Եկեղեցւոյ Քրիստոսի,
նաև Մայր Աթոռոյս Սրբոյ կաթողիկէ Էջմիածնի:

Հայրապետական օրհնությամբ մերով տամք զայս
վկայական գրելոցն ինքնալսօծար կամօք ի ճորտու-
թիւն Սրբոյ կաթողիկէ Էջմիածնի (հետագայում
մեկը գրել է հասարակ թանաքով հետևյալը. «Կա-
թողիկէ Էջմիադգին»—Ն. Մ.) հայազգի օրհնեալ
Պրն. Թամրազայ և որդւոց իւրոց Պապային և Ստե-
փանին, որով և յայտնեմք ամենեցուն որոց միան-
գամ ունիցին ինչ քանս ի մասին ճորտութիւն սոցա,
զի սոքա յերեսնաւոր ամաց հետէ գոյով ազատեալ
ի ճորտութեան ...աց որպէս և ցուցանէ վկայական
նոցին ազատութեան, զոր ստացեալ ունին յիւրեանց
պարոնէն, մտեալ են ի ճորտութիւն Սրբոյ Աթոռոյս,
և մինչև ցայժմ ըստ սովորութեան յիւրաքանչիւր
ամի մին մին չարէք մոմ նուիրեալ են և նուիրեն
անխափան սին Աթոռոյ, քայց ըստ պատահման
չունելով վկայագիր ի Հայրապետէ Աթոռոյս ի մա-
սին ճորտութեան իւրեանց, խնդրեցին և տուաք

նոցա զտյն վկայական դրոշմամբ նշանի Հայրապետական մեր կնքոյ, և ձեռագրութեամբ, զի ոչ ոք ի տեսանելն զայս՝ ունիցի իրաւունս պահանջողութիւն ինչ առնել ի սոցունց ի մասին ճորտութեան, զի եւ սեպական ճորտք Սրբոյ Աթոռոյս՝ գրեալք զորդոց յորդիս որպէս ինքեանք նոյնպէս և ժառանգք նոցին: Գրեցաւ յամի Տեսուն 1830, յամսեանն ի յունիսի 1 ի Սուրբ Կաթողիկէն Էջմիածին:

Համար 99. Կաթողիկոս ամենայն Հայոց ԵԺՐԵՄ

№ 311

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Թերթերը՝ 133:—Պրակները՝ ձեռագիրը գործարանային կազմված մատյան է, որով կարելի չեղաւ պրակները հաշվել:—**Մեծությունը՝** 31,7×21,5×1,7 սմ.:—**Նյութը՝** դիմացկուն դեղնած թուղթ:—**Կազմը՝** հաստ սովորաթուղթ:—**Պահպանակները՝** սկզբում և վերջում կա մեկական կապույտ հասարակ թուղթ:—**Վիճակը՝** շատ լավ:—**Գրությունը՝** միասյուն:—**Դատարկ թղթերը՝** 1ա, 1բ, 2բ, 3բ, 4բ, 131բ, 132ա—133բ:—**Տողերը՝** 14:—**Գծումները՝** չունի:—**Գիրը՝** նոսրգիր, իսկ նոտաները գրված են հայկական նոր ձայնանիշերով:—**Ջարդագրություն՝** գրեթե չունի: Միայն երկու տեղ թթ. 10բ և 130ա վերնագրերը («Հարցք Յարութեան» և «Ցանկ») գրված են մնացյալներից տարբեր, կարմիր և սև գույներով, շատ հասարակ զարդագրությամբ:—**Գիշը՝** Հարություն Աստվածատուրյան, պանտրմացի (1873—1909 թթ.):—**Ժամանակը՝** 18 հունիսից մինչև 31 օգոստոսի 1891 թ.:—**Վայրը՝** շատ հավանաբար Նիկոսիայում (Կիպրոս):—**Ծանոթություն՝** սույն ձեռագիրը Լոնդոնից 1969 թ. նվեր է ուղարկված Մայր Աթոռի ձեռագրատան հեղինակի որդի Արմենակ Ասատուրյանի կողմից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ.թ. 1ա—129բ.—Ծանր հարցք Յարութեան:

Թ.թ. 130ա—131ա.—Ցանկ:

ՀԻՇՆԱՍԱԿԱՐԱՆ

Թ. 129բ.—Սույն Յարութեան հարցերը սկսւոյ ընդօրինակել 1891 Յունիս 18-ին և լրացաւ օգոստոս 31-ին 2բ. օրը:

Յարութիւն Աստուածատուրեան

ՀԻՇՆԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 2ա.—Հակիրճ կենսագրական ծանօթութիւններ հօրս Յարութիւն Աստուածատուրեանի (Ասատուրեանի) գրի առնումն իր որդւոյն Արմենակ Ասատուրեանի կողմէ:

Հայրս, Յրթ. Ածատուրեան ծնած է ի Պանտրմաց (Թուրքիա) 1873 Մարտ 17-ին:

Իր փոքրիկ հասակին կորսնցնելով իր ծնողքը, զինք դրկած են Երուսաղէմ, Ժառանգաւորաց վարձարան:

Հոն դաստիարակուեցաւ Խրիմեան Հայրիկի, Սահակ Կաթողիկոս Խապատեանի և Յրթ. պատրիարքի կողմէ:

Երուսաղէմի իր դասընկերները եղած են հետևեալները.—

Պետրոս Սարաճեան (Կաթողիկոս Կիլիկիոյ)

Մեսրոպ Արք.եպս. Նշանեան (Պատրիարք Երուսաղէմայ)

Գեորգ վրդ. Դուրեան (Առաջնորդ Տրապիզոնի, սպանեալ)

Վարդան Արք.եպս. Գալիֆորնիոյ (վերջերս մահացեալ)

և ուրիշներ (10 հոգի ամենքը):

Ինք կրօնաւոր ըլլալ չի փափաքելուն, զինքը Կիպրոս դրկած են իբր Տճօրէն-ուսուցիչ Նիկոսիոյ ազգային Վարդանանց վարժարանի և նոյնպէս իբր դպրապետ Ս. Ածաճին եկեղեցւոյ:

Հայրս 14 տարիներ պաշտօնաւարեց Նիկոսեայ և հպարտ են ըսելու որ հայրս եղած է առաջին ուսուցիչը հայերէն լեզուն ներմուծելու և ուսուցանելու ի Կիպրոս—իրմէ առաջ դպրոցի լեզուն թրքերէն էր հայերէն գրելով:

Այս 14 տարուայ ժամանակամիջոցին հասցուցած է շատ ընտիր, հայրենասէր, ազգասէր և ազնիւ աշակերտներ, որոնք մինչև ցայսօր պատիւ կը բերեն Կիպրահայութեան:

Հօրս ազնիւ, ուղղամիտ և ամբասիր բնատրութեամբը շատ սիրուած ու յարգուած էր կիպրահայոց կողմէ:

Կիպրոս եկած է 19 տարեկանին (1891-ին) և 20 տարեկանին ամուսնացած է մօրս Նազըր Կիւլէզեանի հետ և ունեցած է 3 մանչ զաւակ, Հայկ, Արմենակ և Արամ:

Ինք եղած է նոյնպէս Հնչակեան գործիչ (Ատենա-դպիր):

1905-ին մեկնած է Եգիպտոս և հոն պաշտօնաւարած Գաֆիրէի Գալուստեան վարժարանի մէջ Պրն. Վահան Գիւրքեճեանի օրով, մինչև 1907:

Ինք եղած է նոյնպէս Հայկական Բարեգործական Հնդհամուր Միութեան առաջին քարտուղար, երբ այս Միութիւնը կը հաստատուէր 1906-ին (տես իր ձեռագիրը Բարեգործականի (թ. 3ա) Ոսկեմատեանի առաջին էջերը, որուն տակ ստորագրած են Պօղոս Բաշա Նուպար և ուրիշներ:

1907-ին կանչուած է Հնդկաստան և պաշտօնաւարած է իբր Տճօրէն Կալկաթայի Հայ Մարդասիրական Մեմարանի իբր գրափառագէտ—բայց Հնդկաստանի շատ տաք կլիմային չի տոկալով հրաժարած է 1909-ին (14 ամիսէն) և վերադառնալով է Կիպրոս իր ընտանիքին քով:

Կիրելի պատրիարք Երուսաղէմայ եղած է մին իր Հնդկաստանի աշակերտներէն:

Նոյն տարին մեկնած է Երուսաղայ, բայց Աթէնքի մէջ կոյր աղիքի բորբոքումէ բռնուելով (բերիթօցիթիս) գործողութեան վերջ միայն 4 օր ապրելով իր մահկանացուն կնքած է, 28 հոկտեմբեր 1909-ին, 36½ տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ, հեռու իր ընտանիքէն ու զաւակներէն:

Հօրս ձայնը ընկալով շատ անուշ, Երուսաղեմայ մէջ տրոջման է հայկական ձայնանիշերը (նօթանիշեր) և ահա այս 8 գրքերն են, գրի առնում իր իսկ ձեռքով, որ իր գաւազանները Հայկ ու Արմենակ (Արամ մեռած է Նիւ Եօքս 1968-ին) կը նուիրեն Սուրբ Էջմիածնայ, վատաբ ընկալով որ այս հին Երուսաղեմական եղանակները որոնք կերգուէին խրիմեան Հայրիկի, Սահակ Կաթողիկոսի և Յրթ. Պատրիարքի օրով և հիմայ բոլորովին կորստած, օգտակար պիտի հանդիսանան մեր Լուսաւորչական Սուրբ եկեղեցւոյ:

Մնամ յարգանք,

Արմենակ Յրթ. Ասատուրեան

Լոնտոն, 26 Սեպտեմբեր 1969,

39 Gladstone Park Gardens,
Cricklewood, London, M. W. 2,
ENGLAND.

(1965-էն ի վեր փոխադրուած ենք ընտանեօք Կիպրոսէն ի Լոնտոն):

Յ. Գ. (տես էջ 8):

Թ. 4ա.—Ի գրեանց

Յրթ. Ած.ատուրեան.

Երուսաղեմ, 1891.

Նուէր Հայաստանի

իր որդւոյն

Արմենակ Ասատուրեանի կողմանէ.

Նիկոսես, Կիպրոս, 1969:

Յ. Գ. Այս պատեհ առիթով կուգամ ան(ւ)ցնելու որ ստորագրեալս 1936-ին կրցաւ կտակ մը յաջողցնել ի նպատակ Հայաստանի ատամնաբուժարանին Տօքթ. Գա(ր)րիէլ Թորոս Ռէլիսեանի (Ակնցի, Կասմա գիտէն) կողմէ, և իր մահէն վերջ, իբր կտակակատար, Հայաստանի կտակարարութեան առաջարկին, Լոնտոնէ Հայաստան ուղարկուեցան 22 մեծ սնտուկ ատամնաբուժական շատ ընտիր գործիքներ և 4 „Սոխ“, ներ իրենց աթոռներով, իմ կողմէ ընտրուած, որոնք Երեւան հասան 1939-ի սկիսկները և տրամադրուեցան զանազան հիւանդանոցներու:

Ուրախ եմ որ այս փոքրիկ ծառայութիւնովս կըրցայ մի քիչ օգտակար հանդիսանալ իմ հայրենիքին և հայրենակիցներու:

Մնամ յարգանք

Արմենակ Յրթ. Ասատուրեան

Լոնտոն

26 Սեպտեմբեր 1969

A.A.S.

№ 812

ՏԱՂԵՐ ԵՒ ԾԱՌԱՎԱՆՆԵՐ

Թերթերը՝ 50:—Պրակները՝ քայքայված, անկանոն:—Մեծությունը՝ 28×20,5×0,2 սմ. (թթ. 1—80) և 30×21×0,2 սմ. (թթ. 81—50):—Նյութը՝ շատ քարակ դեղնած թուրջ:—Կազմ՝ չումի:—Պահպանակներ՝ չկան:—Վիճակը՝ անբավարար:—Գրությունը՝ միայն:—Դատարկ թղթերը՝ 22բ—24բ:—Տողերը՝ անկանոն 10—24:—Գծումներ՝ չունի, բացի առաջին երկու թերթերը, որոնք գծավոր են:—Գիրը՝ նո-

տրոգիր, իսկ նոտաները գրված են հայկական նոր ձայնանիշերով:—Գրիչը՝ Հարություն Աստվածատուրյան:—Ժամանակը՝ 19—20-րդ դարեր:—Վայրը՝ անհայտ:—Ծանոթություն՝ սույն ձեռագիրը Լոնդոնից նվեր է ուղարկված Մայր Աթոռի ձեռագրատան հեղինակի որդի Արմենակ Ասատուրյանի կողմից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1բ.—Նէհալէնու:

Թ. 2ա.—Անբաժանելի գկնի յիշեցութիւն եղանակ (Սապա) Թաշճեան:

Թ. 4ա.—Կանոն Մեծի հինգշաբթին. Օրհնութ. Գձ. ծանր:

Թ. 7բ.—Կանոն Մեծի ուրբաթուն. Օրհնութիւն Բձ. ծանր:

Թ. 10ա.—Կանոն Պէնտէկոստէի Առաջին ատուր. Օրհնութիւն Գձ. ծանր:

Թ. 11ա.—Հարց երկրորդ ատուր Աստուածայայտնութեան. Գձ. Ծ.:

Թ. 12ա.—Կանոն Մեծի երկուշաբթին. Օրհ. Բձ. Ծ.:

Թ. 15ա.—Կանոն Մեծի երեքշաբթին. Հարց. Բձ. Ծ.:

Թ. 16ա.—Մանկունք Մեծի երեքշաբթին. Գձ. ծանր:

Թ. 16բ.—Հարց Մեծի չորեքշաբթին. Գձ. ծանր:

Թ. 17ա.—Մանկունք Գձ. ծանր:

Թ. 17բ.—Կանոն Ղազարու Յարութեան. Հ. Բձ. Ծ.:

Թ. 19ա.—Հարց ապաշխարութ. Ակ. Առաջին. ծանր:

Թ. 20ա.—Հարց. Բ. ապաշխարութ. ծանր:

Թ. 21ա.—Հարց Գ. Ակ. ծանր:

Թ. 21բ.—Հարց Դ.:

Թ. 25ա.—Օրհնութ. Վարագայ Խաչի:

Թ. 27ա.—Հարց Գիտ Խաչի:

Թ. 31ա.—Կանոն Ծողակաթին:

Թ. 32բ.—Հարց. Խաչի Ա. ատուր. Գձ. Ծ.:

Թ. 34ա.—Օրհնութ. Բ. ատուր Վարդավառի:

Թ. 35բ.—Ակ. Բ. ատուր. Վարդավառի. Ի. Կ. ատուր:

Թ. 36բ.—Կանոն Վարդավառի Գ. ատուր. Օրհ. Գձ. Ծ.:

Թ. 37բ.—Տէր յերկնից. Ծ. Բձ. Ապաշխարութեան:

Թ. 38ա.—Որ դասուց հարցին վերջին տունը:

Թ. 39ա.—Տէր յերկնից ապաշխարութ. Բձ. Ծանր. մասնատուր եղանակ:

Թ. 39բ.—Կանոն հրեշտակապետաց:

Թ. 41բ.—Հարց նորին. Հրեշտակապետաց:

Թ. 42բ.—Կանոն Յակովբայ Մօքնայ Հայրապետին. Օրհ. Գձ. Ծ.:

Թ. 45բ.—Համբարձի Սրբոց Ղառնեանց:

Թ. 48բ.—Հատուածք Խաչի Անապակաին:

Թ. 49ա.—Ծարական գիտի Սրբոյ Խաչին:

ՀԻԾԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 7ա.—Յաջորդ տուններ՝ յաջորդ երեսի՝ յաջորդ երեսն գրուած են սխալմամբ. գալիք երեսն

«Արծաթաիրութեամբ»ի 3 տներն գրուած են:

Թ. 43ա.—Այս գրուածն սխալ ըլլալուն՝ ուղիղ մէկ տուն լաջորդ երեսը պիտի տեսնենք որ գրեթէ միւս տուններն ալ ասած ոճով ճիշդ կերպովին:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 25ա.—(Կըստի):

Թ. 27ա.—Կըստի:

(Բարակ թղթա ծրարի վրա գրված է)
Նուէր Հայաստանի, Յրթ. Ած.ատուրեանի
որդւոյն Արմենակ Ասատուրեանի կողմանէ:
Նիկոսեայ, Կիպրոս, 1969:

№ 313

ԳԻՐԲ ԽՐԱՏՈՑ

Թերթերը՝ 492:—Պրակները՝ 42, յուրաքանչյուրը 12-ական թերթից:—Մեծութիւնը՝ 30×21,5×6,2 սմ.:
—Նյութը՝ դեղնած դիմացկուն հաստ թուղթ:—Կազմը՝ կաշեպատ տախտակ, որի վրա ոսկեգույն զարդեր են տպված:—Պահպանակները՝ սկզբում հաստ սպիտակ մեկ թուղթ:—Վիճակը՝ շատ լավ:—Գրութիւնը՝ երկայուն:—Դատարկ թղթերը՝ 1ա—3բ, 487բ—492բ:—Տողերը՝ 50:—Գծումներ՝ չունի:—Գիրը՝ մանր նոտրգիր:—Զարդագրութիւն՝ ձեռագրի մանրանկարչութիւնը միջին որակի է: Առաջին է-

ջում (4ա) կա մի հատ լուսանցազարդ, մի հատ թռչնագիր և մեկ գլխազարդ, որի տակ գրված է «Էկլէսիաստիկոս»: Սրանցից բացի ձեռագրում կան ընդամենը 49 հատ թռչնագրեր, որոնցից երկուսը միայն թռչնագիր-մարդագիր է (թթ. 183բ և 407բ):—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ անհայտ:—Մադկողը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ 16—17-րդ դարեր:—Վայրը՝ անհայտ:—Ծանոթութիւն՝ Մայր Աթոռի Զեռագրատունը սույն ձեռագիրն ստացել է վերջերս ներքին թեմերից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թթ. 4ա—472բ.—Էկլէսիաստիկոս (խրատների գիրք):

Թթ. 473ա—487ա.—Ցանգ մատենական (այբբեական ընդհանուր ցուցակ բոլոր գլուխների և ենթաբաժինների):

Ընդհանուր ձեռագիրը քաղկացած է 51 գլուխներից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 3բ.— Книга 3. А. Милютин
тел. 90—38—11.

(Նույնը գրված է նաև պահպանակի առաջին երեսի վրա):

(Շարունակելի)